

"ידידי, הטה אזנך ושמע את דברי המעשה הפלא אשר אודיעך חדשות. הלא בשבוע שעבר נשלחו מקהילתנו שלושה אנשים לומדי תורה ויראי ה' עם פדיון נפש מחולי המר אשר במדינתנו בעוונותינו הרבים, הנקרא "חולי-רעה" רחמנא ליצלן, אל הרב הצדיק הקדוש ר' מאיר [מפרעמישלאן] למיקאלייב, ואחר כך להרב הצדיק לבעלזא, אשר המה יתפללו בעד קהל עדתם שתיעצר המגיפה מעל כל ישראל.

וכאשר באו להצדיק כבוד שם תפארתו מורינו הרב רבי מאיר למיקאלייב, וילכו לבית מדרשו, ואמרו לגבאי שיודיע את הדבר אל הרב כדי שידיברו עמו, ויעש כן, אך לא גילה לרב את בקשתם, אך אמר שבאו אנשים מעיר אוזיראן. וכאשר שמע הצדיק ר' מאיר את דבריו, ויאמר: חלילה להניחם לבוא אל ביתי וכו'.

והלכו בפחי נפש לאכסניא, וראו כי לחינם יגעו בדרך מרחק, אמנם אחר זה שלח הצדיק לבית האכסניא ארבעים דפין דפוסין הקטורת עם הכוונות, ופקד אשר יאמרו הקטורת בעירם שתי פעמים בכל יום בארבעת קצווי העיר, ויאמרו רק האנשים הכשרים מבני עירם.

והיה אז יום שישי ערב שבת קודש פרשת עקב תשמעון, ונשאר הרב האנשים שמה על שבת, אך לא יכלו לגשת אל הקודש פנימה, ובבוקר בשבת בא לבית המדרש להתפלל, ושמעו אחורי הפתח אשר אמר ליושבים שמה: "הנה רציתי לשלוח החולאת למרחקים, וממוצאי שבת פרשת ראה תשקוט החולאת במדינתנו, אך בא קיטרוג משוחט אחד אשר האכיל טריפות, והפך למאיר החלב החמוץ אשר בפרור, ועל ידי זה צריך מאיר עוד לקרוע בגדיו ולאמץ כוחו עד מוצאי שבת פרשת שופטים, עד שבוודאי במהרה תישלח הצרה מעלינו" (והרב אמר בלשון אשכנזי כך: "איך האב גיוואלט דאס חולאת פערשיקען למרחקים, אין פין מוצאי שבת פרשת ראה זאל שטיל ווערין אין אינזער מדינה, רק עס איז גיקומין איין קיטרוג פין א שוחט וואס ער האט מאכיל טריפות גיוועזין, אין האט מאירן איבער גיקערט דאס טעפיל זויער מילך, וועט מאיר ווייטער מיזין האריווין אין קרוע רייסן ביז מוצאי שבת פרשת שופטים, ביז מען וועט בוודאי פטור ווערין דיא צרה רחמנא ליצלן").

ואחר זה נסעו האנשים הנ"ל לעיר בעלזא אל הרב הצדיק ר' שלום רוקח, ובאו ביום ג' פרשת ראה, אבל גם שם לא יכלו לקרב אליו מגודל טרדתו אז, רק ביום ה' פרשה הנ"ל שלחו אליו את האיגרת עם הפדיון נפש מבני עירם על ידי הגבאי של הרב, ושאל הגבאי אם יוכלו לבוא אליו, ויען הרב: "לא, כי טרוד אנוכי בדבר נחוץ, ולא אוכל לדבר מעסק אחר. אכן יאחרו פה עד אחר שבת, ואשיב להם תשובה".

וישיב הגבאי להם את תשובת הרב, וילכו האנשים מבית אכסדרה שלו אל החדר אשר המלמד שלו לומד עם נכדו של הצדיק, אשר היה חתן הרב ממאגליניץ, וישבו שמה כשעה חדא, ואחר כך כאשר גמר לימודו נתן להם שלום, ואז בקשו האנשים אשר יגיד להם מה זה הדבר הגדול אשר הרב טרוד בו למאוד. ויען ויאמר להם, הלא זה דבר המעשה נפלא ונורא למאוד, הנה באה אשת הרב מק' פייאסק אל הצדיק דפה שיושיע לה ממקרה רע אשר קרה לה שנדבק בה רוח רעה רחמנא ליצלן זה זמן כבר ואין מושיע לה, והיום קודם התפילה הכניס את האשה הנ"ל לחדרו, והיה מדבר עם הדיבוק בקול, וציוה אלי הרב יצ"ו לכתוב את כל דבריו על הנייר וכן עשיתי". וכו'. עכ"ל המכתב.

דרכי בעלזא סגורות

בחודש מנ"א תרמ"ח היו דרכי בעלזא סגורות, אין יוצא ואין בא מחשש חולי מדבקת. ונמצא רשום בכת"ע דאז מה שהמשכילים רצו להטיל האשמה בזה על החסידים המגיעים לבעלזא בהמוניהם.

בארצות איירופא סבלו מאד בשנות תרנ"ב - תרנ"ג ממחלה גרועה שהתפשטה ל"ע במדינת אונגארן ומשם לשאר הארצות. מיד כשהתחילה המחלה להתפשט, הגבילה הממשלה את הנסיעות ממקום למקום, וצימצמה את ההתכנסויות הגדולות שבכל המקומות, לבלתי תת למשחית להתפשט יותר. בכתבי העת בשלהי שנת תרנ"ב כבר נכתב אודות ההגבלות על הנסיעות שיצאו מאת פקודי הממשלה, ובא ממכת"ע כתבו אז: "עוד ביום 28 יולי שנה זו (ד' מנ"א) יצאה פקודה האוסרת ליהודים לנסוע לצדיקיהם לימי השבתות והמועדים. שרי המחוזות קיבלו פקודה מלמעלה להשתדל אצל הרבנים שיתחייבו בחתימות ידם לבלתי לקבל את פני הנוסעים אשר יעברו על החק ויבואו ליום ראש השנה, ואם לא ישמעו אל פקודה הזאת, אז יוטל עליהם לכסות בכספם את הוצאות בתי חולים לנגועי החלי-רע בעבור היהודים הבאים אשר יתפסו את המחלה הזאת (רח"ל). מלבד זאת יצאה פקודה מיוחדת אל שר מחוז סאקאל, כי לא יתן ליהודים לבא לעיר בעלזא מקום

לאור מהפכת הקרנא ר"ל אשר פגעה בארץ ומלואה, ויושבי תבל ושוכני ארץ מקיימים כעת "לך עמי בא בחדריך וגו' חבי כמעט רגע עד יעבור זעם" (ישעי כו, כ), אמרתי לגולל ולהזכיר איזה מאורעות דומות בדברי ימי בעלזא כאשר עפ"י צו הממשלה ושרי הבריאות הונהגו שינויים שונים בסדרי החיים, ובד בבד איזה סגולות שנאמרו מפי רבוה"ק ז"ע להישמר ולהינצל מכל מרעין ועקתין בישינ. ויה"ר שזכרון דברים יהא במקום קיומן בפועל, וכאז כן עתה יעזור ד' ויגן ויושיע לכל החוסים בו, וכדברי כ"ק מרן מהר"י ז"ע על נוסח התפלה "מלפנים ממצרים גאלתנו", דכמו שגאולת מצרים היתה קודם הזמן, כמו"כ "מחליים רעים ונאמנים דליתנו" לפני הזמן, דאצל בני" לא שייך הענין דחלאים הם "נאמנים בשליחותם", דע"י תפלה מסתלקים אף קודם הזמן (הובא בסידור בעלזא תפלת סדורה, בתפלת "נשמת", עיי"ש).

בתחילה אעתיק מה שהובא בספר 'מנחת יוסף' (להגה"ח ר' גדליה ב"ר יוסף קלוגער ז"ל מלבוב): שמעתי בשם הה"ק מהר"י זצ"ל מבעלזא על הפסוק "וירף ממנו, אז אמרה חתן דמים למולות" (שמות ד, כו), ותרגם אונקלוס "אלולי דמא דמהולתא הדין איתחייב חתנא קטול". והפסוק שקודם לזה [כי חתן דמים אתה לי] מפרש התרגום "ארי בדמא דמהולתא הדין אתיהב חתנא לנא" עיי"ש. כוונתו, דבשעת הסכנה, הסגולה שלא להוציא מפיו ענין הסכנה, אך אח"כ כשירף ממנו, אז הורשה לה לבאר הסכנה, עכ"ד (אולי מה שנוגע לענינינו, שלא לכנות את המצב חלילה בשם "מגיפה" ח"ו וכדו', ובפרט אשר המעיין בגמ' [תענית יט ע"א] רואה שלא שייך בכלל שם זה למצב העולם כעת, ה"י מיני ומדכוותי).

שנת תר"ז - תר"ח

בפרוס חג הפסח דשנת תר"ז קמה סערה בעולם אודות מחלת ה"חלירע" שהתחוללה והתפשטה על פני תבל. גדולי ישראל עשו את שלהם להעביר רוע הגזירה, וידועים בזה אמרות שונות מהרה"ק ר' מאיר'ל מפרעמישלאן, הרה"ק מרוזין, הרה"ק מקארלין, ועוד ז"ע שנאמרו לצד עילאה לפעול דבר ישועה ורחמים על ישראל.

בתקופה ההיא קבעו הרופאים, כי אלו האנשים שאוכלים שותים וישנים ככל הצורך לחיזוק גופם, אינם עומדים במצב של סכנה כמו אלו המתרשלים בזה. ע"כ כשהגיעו הצומות של י"ז בתמוז ותשעה באב דנו גדולי הפוסקים שבאותו דור, אם להתיר האכילה בצומות, כדי שלא יבואו האנשים ח"ו לידי חולשת הלב הגורם לעמוד ח"ו במקום סכנה.

ואם אמנם שלענין י"ז בתמוז וט"ב שהם תעניות דרבנן התירו כולם את האכילה בימים טרופים ההם, אמנם כשהגיע היום הקדוש, כבר לא רצו כולם להקל כ"כ, והי' מי שהי' חוכך בדעתו שאין מן הראוי להתיר האכילה ביוה"כ בפומבי, ובפרט אחר שראו שלא קרה שום דבר לאלו שהתענו בצומות הקודמים. אמנם כ"ק מרן מהר"ש ז"ע הכריז אז "שכל מי שירגיש חלישות הלב הרבה, ישתה או יאכל כפי הצורך לחזק לבו" (הובא בדעת' למהרש"ם או"ח סי' תריח).

באותן הימים הודיעו הרופאים ג"כ אודות מניעת אכילת מאכלים הנעשים מבצק, שזה ג"כ יעכב את התפשטות החולי רח"ל, וכ"ק מרן מהר"ש ז"ע אמר אז, כי עכ"ז, מעט "פערוויל צימעס" בסעודת ליל שב"ק, ומעט "לאקטן קוגל" בסעודת יום השבת, לא יזיק, ואדרבה באכילתן יש סגולה לרפואה (מרשימות הגה"צ מבילגורייא זצ"ל).

בדומה לזה אמר כ"ק מרן מהר"ש ז"ע כשנתפשטה השמיעה שיש למנוע מאכילת דגים לעצירת המגיפה: "וכבר אמרתי כמה פעמים, שע"י שאיש ישראל שומר שבת בשלימות ומענג את השבת, הוא נשמר מכל, ולא כמו שיש אנשים טועים ומפחדים לאכול דגים בזמן כזה רח"ל אפי' בשבת, והאמת הוא שאדם צריך לשמור עצמו מלאכול הרבה, אבל מעט שאוכל לכבוד שבת הוא אדרבה שמירה" (ספר 'מדבר קדש' פר' בלק).

ומהקורות באותם הימים, נמצא מכתב מהחסיד ר' יעקב שינדלער ז"ל מעיר אוזיריאן, שכתב לידידו בקיץ דשנת תר"ח:

משכן הצדיק. ולאחרונה ביום 20 לחודש זה [ספטמבר] [כ"ח אלול] יצא צו אל בית פקודות מסילות הברזל אשר להממשלה, כי לא יתן לצאת מבית הנתיבות שבראווה את שש עשרה העגלות אשר נועדו להעברת האורחים, ולבלתי למכור תעודות מסע ליהודים הנוסעים לבעלז. גם נצטוו שר מחוז סאקאל מאת שלטון נציב המדינה לחקור על אודות פרטי נסיעת היהודים אל צדיקיהם ומספר הבאים לבעלז, ונציב המדינה קיבל טעלעגראם מאת שר המחוז ההוא מיום 21 לחודש (ערב ראש השנה), כי בבעלז נמצאים כעת לערך חמש מאות יהודים ממחוז הזה וממחוזות הקרובים, וכי אין בבעלז יהודים ממקומות רחוקים, וכי הרופא בודק בשבע בדיקות את כל הבאים שמה במסילות הברזל ובעגלות סוסים, וכי הרבי יעד בנין מיוחד לנגועי החלי-רע".

גם הרהגה"ח ראש הישיבה מוהר"ר שלו' בראנדער זצ"ל סיפר אודות זה, דפערם אחת היתה מגיפה רח"ל ולא יכלו לנסוע מעיר לעיר כדי למנוע מהמחלה להתפשט ח"ו, השלטונות העמידו אז שוטרים אצל העיר בעלזא ולא הניחו לאף אחד להכנס לעיר, אבל היו אז כשבעים איש שהצליחו להכנס בגניבה, וכמובן שהביהכ"נ לא הי' מלא כל כך. לאחר התפילה אמר כ"ק מרן מהר"י זי"ע: "עטף מיינטס אז עס האט זיך געדאווענט, אז עס איז דא אידן דאוונט זיך" (תכין לבס' עמוד קט).

ועל אודות ימי ראש השנה דשנת תרנ"ד מספר הרה"ח ר' מאניש פאללאק מסיגעט ז"ל בכתביו (הובאו בקובץ 'עתיקות ח"ה עמוד לה): הלכנו לה"באהן" ונסענו עד ראווא רוסקא, זה הי' הקו של מסילות הברזל מגאליציע לרוסלאנד. מראווא רוסקא עד בעלז נסענו עם ה"פיליאל-באהן" [מרכבת נספחת], והיינו בקלאס מס' 4, וקראו לזה "ספאדיק באהן", ואכן, ראו שם נוסעים אך ורק יהודים חסידים עם ספאדיקעס. בדרך נסיעתינו נודענו כי הרב מבעלז קיבל פקודה מהממשלה, האוסרת את ביאת ההמונים הגדולה לבעלז, מחמת החולירע ר"ל שהתפשטה אז באונגארן באופן גרוע מאד, ובמיוחד הבאים מאונגארן. כשמגיעים עם ה"באהן" מוליכים אותם לבית החולים לטפל עמהם למשך ארבעה ימים, לכך יעצו לנו שכבר נצא בחניי אחת לפני בעלז. ואכן יצאנו בכפר מאגריב לפני בעלז. שם כבר ראינו הבנין המפואר והגבוה של הבית הכנסת עם הכדורים הגדולים והמפארות של זהב סביב הגג. ע"כ.

עוד אודות אלו יחידי סגולה שזכו להיות בבעלזא בימים נוראים בתקופות קשות כאלו, מסופר על הגה"צ רבי יצחק גליקמאן זצ"ל האבד"ק סאסנאווא, כי בתקופת בחרותו פרצה מחלת החולירע רח"ל, והממשלה סגרה את כל האמצעים להגיע בעלזא מחשש שהמחלה תתפשט, ולכן נחסמו רוב הדרכים המובילות לבעלזא. אבל הגה"צ רבי יצחק זצ"ל לא רצה לוותר על שהותו במחיצת רבו בימים נעלים אלו, וחגר עוז ויצא מזאלקוב כשנעליו על שכמו, וסחב את רגליו הנפוחות מכאב וחולי על דרך לא דרך, עדי הגיעו לבעלזא בערב יום הקדוש. כשהבחין בו כ"ק מרן מהר"י זי"ע נענה לקראתו בשמחה: "אה, איציק'ל ביזט דא, זייער גוט". ומיד עלתה לו ארוכה ומרפה לתחלואיו.

כמו"כ מסופר על הגה"צ רבי יעקב יחזקי' גרינוואלד זצ"ל מחוסט [אחיו של הגה"ק בעל 'ערוגת הבשם' זצ"ל], שפעם בתקופת כ"ק מרן מהר"י זי"ע פרצה מגיפה בעיר בעלזא בתקופת הימים הנוראים, וראשי העיר הוציאו פקודה שכל האורחים צריכים לעזוב את העיר בעשי"ת. ר' יעקב יחזקי' שהי' ג"כ אז בבעלזא והוצרך לעזוב את העיר כמו שאר האורחים, ביקש מאת הגבאים שבאם יזדמן איזה פתח שיתאפשר חזרתו לעיר, וידיעו לו. בינתיים נסע לעיירה הסמוכה הובניב. ביום י"ג מדות נאנח מרן ואמר למקורביו: "הלא בכל שנה ישנם מבין האורחים כאלו אשר מסייעים אותי בעבודת התפילה, וכהיום אין לי זאת". כששאלו את מרן על מי כוונתו, השיב שכוונתו על רבי יעקב יחזקי', והוסיף: "ס'דאווענט זיך אנדערש אז מ'האט דא רבי חזקי'". שאלו את מרן אם יכולים להזמינו שיחזור לבעלזא, ומרן הסכים. ואכן מיד הודיעוהו ע"ז וחזר ליוה"כ.

סגולות שונות להינצל מפגעי הזמן רח"ל

(א) בספר 'מוצל מהאש' (פ"ר בה) הביא "מה שאמרתי בימים האלו בעת שעוררתי לציבור אודות קניית מקום לביהכ"נ". והביא בתו"ד: וע"כ כאשר היות ענין זה כפי מה שכתבנו גדול ועצום מאוד, ע"כ בבוא זמן צורך קניית מקום לביהמ"ק, הי' הרגש כולל לכל ישראל ע"י המגפה רח"ל, והראה להם הש"י כי מיד בקנות הגורן מן ארונה ותעצר המגפה מעל ישראל. ושמזה יקחו ישראל מוסר לדורות, דמה כאן שכבר הי' מגפה ל"ע, עכ"ז ע"י קנין מקום של השראת השכינה בו הוסרה המכה,

מכ"ש וק"ו שע"י קנין מקום לבית הכנסת ובית המדרש יוכל להיות עצירת גזירה שלא תצא ח"ו פיתקא של גזירת מגפה לחוץ ח"ו, ונהי' נשמר מכל רע לעד בזכות זה. וכאשר שמענו מן הקדוש ר"ש מבעלזא ז"ל, שכתבו לו מריחוק מקום שיש ל"ע חולאת בין ילדים, והשיב שישבו תיכף אם יש להם בית הכנסת שלהם קנין צמיתות, ושתהי' כשרה, ולא "טעמפיל" רשע ח"ו. והשיבו, הן. ואז השיב להם שיתקבצו בבה"כ אנשים ונשים וטף, ויאמרו "יקום פורקן", וכן עשו, ומיד נעצרה המכה, ותשקוט העיר במנוחה (ובספר 'מגד ארץ הוסיף' כך שמעתי ממגיד אמת", הובא בספר 'שלחן רבותינו' ס"י קנ"א).

(ב) סיפר הגה"ח ר' איטשע אויסנבערג ז"ל, ראה"י בלאנדאן, כי פעם קרו ל"ע איזה מקרים לא טובים בין אנשי השטיבל בקראקא. ונסעו איזה חסידים לבעלזא להתברך מפ"ק של כ"ק מרן מהר"י זי"ע שהמגפה תיעצר, אמר להם מרן, שיראו ללמוד בכל יום שיעור משניות בין מנחה למעריב.

(ג) הגה"צ מבילגורייא זצ"ל כותב ברשימותיו, כי בזמן שהיתה איזה חולי מדבקת מתהלכת בעיר, ציוה אביו כ"ק מרן מהר"י זי"ע לבניו שישאו עמהם חתיכת שום לסגולה (וכע"ז הובא ב'טעמי המנהגים', בקונ"א אות תתרו: ושמעתי מפי איש נאמן ירא ה' שהרב הצדיק הקדוש מבעלזא זצוק"ל [כ"ק מרן מהר"י זי"ע], כשהלך לבקר את החולה הוליך אצלו שומים).

(ד) בספר 'בית הכנסת שבעלזא' (פ"ט ס"ט) הובא, כי בביהכ"נ שבעלזא הי' מצוייר על דלת א' ומחציתה השנית על דלת השני', כך שבנעילת הדלתות נשלמה מבפנים צורת מנורה שלימה. ומובא שם בשם הגה"צ מבילגורייא זצ"ל שהי' בזה כוונה מיוחדת, שרק השי"ת רואה את צורת המנורה. ועי"ש בשם הקדמונים, שיש בזה ענין להגין על הקהל מכל מיני פרעניות ח"ו.

(ה) הגה"צ ר' יצחק שלמה אונגאר זצ"ל אבד"ק חוג חת"ס סיפר, כי בתקופה שהשתוללה מחלת שיתוק הילדים רח"ל, ורבים חלו ונגפו במגיפה הנוראה ההיא רח"ל בעוד טרם הומצאה תרופה למחלת הפוליו ל"ע, וכמה מילדי בני קהלתו נאחזו ג"כ במחלה ההיא רח"ל, שם לדרך פעמיו לבקשתם להזכירם לחיים אצל כ"ק מרן מהר"א זי"ע. ואחר שהזכיר אותם בקודש פנימה אמר לו מרן שישלח לבדוק את מזוזות הבתים הללו אצל סופר חסידי. והוסיף מרן, כי סופר חסידי אינו בדוקא מי שבזמירות לסעודה שלישיית מתחיל ב"יצוה", רק סופר חסידי הוא מי שלא נוגע בזקנו. וב"ה רה"ר דאורייתא בזה"ז

אחר שנבדקו המזוזות כל הילדים הבריאו לגמרי, והי' למופת ולפלא (תורת איש' ח"ג עמוד מג).

(ו) הגה"צ גאב"ד מאקאווא שליט"א, מספר (בהקדמתו לקונטרס 'תהלות למשה'): כי בשנת תשי"ז, אחרי כמה ענינים ל"ע שהיה בעיר ה' ירחם, נסעו קבוצת בעלי בתים חשובים יראים ושלמים מראשי העדה, ובראשם אביו כ"ק גאב"ד מאקאווא זצ"ל, אל כ"ק מרן מהר"א זי"ע לשאול עצת קדשו ולבקש ברכתו הק'. בתוך הדברים הציע מרן זי"ע את ההנהגה הזאת לומר ברבים מדי שבת בשבתו אחר תפלת שחרית ספר א' של תהלים, בתור תיקון וסגולה להישוב. ולפלא, לפי עדות נאמנה שמענו שמרן זי"ע הדגיש דייקא לומר אחר תפלת שחרית, בכדי שיוכל הציבור להשתתף באמירתו. ע"כ.

(ז) בימים אלו ציין כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א להמובא בסידור הר"ר הירץ ז"ל [הועתק בסידור 'תפילתי סדורה' - בעלזא בתפילת 'צור ישראל'], וזל"ק: ומי יתן שומע לי בעידן ריתחא לומר 'ולא יהיה נגף' כל שלשים, וינצלו מאבלות שלשים, כי בפסוק הזה יש בו ל' תיבות, עכ"ל. והכוונה להפסוק בפר' בהעלותך (במדבר ח, יט): "ואתנה את הלויים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש".

[בכמה מקומות הובאו טבלת 'שמירה למגפה ר"ל' מהגה"ק בעל ישמח משה זי"ע, וכתב עלי' בין השאר "ילשת באשר בולבי והאפה הכמוג ולה" (נוסח זה ישנם גם בכמה קמעיות שנותנו על ידו וע"י תלמידיו). ובמהדורה מסויימת שנדפסה לפני מאה שנה ויותר, נדפס ע"ז: "והוא בדוק ומנוסה מהגה"ק מו"ה בעל משה טייטלבוים בעל ישמח משה זצלה"ה ומשאר צדיקים מפורסמים מהגה"ק מצאנז, בעלז, שינאווע, סיגעט, ליסקע ועוד כמה וכמה גדולי עולם זי"ע" (הובא גם בקובץ 'נחלת צבי' ח"ג עמוד קלו, אך לא ידענו ולא שמענו המקור לזה)].

ויה"ר שיקויים בנו מקרא שכתוב והסירותי מחלה מקרבך, והסיר ד' ממך כל חולי וכל מדוי וגו'. וכל המחלה לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך.